משנה · אחרונים · יכין · סדר זרעים

יכין ערלה

רבי ישראל ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יכין ערלה

רבי ישראל ליפשיץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יכין-ערלה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
סעיף א 6
סעיף ב 6
סעיף ג 6
סעיף ד 6
סעיף ה 6
סעיף ו 6
סעיף ז 7
סעיף ח 7
סעיף ט 7
סעיף י 7
סעיף יא 7
סעיף יב 7
סעיף יג 7
סעיף יד 8
סעיף טו 8
סעיף טז 8
סעיף יז 8
סעיף יח 8
סעיף יט 8
סעיף כ 8
סעיף כא 8
סעיף כב 8
סעיף כג 9
סעיף כד 9
סעיף כה 9
סעיף כו 9
סעיף כז 9
סעיף כח 9
סעיף כט 9
סעיף ל 9
סעיף לא 9
סעיף לב 10
סעיף לג 10
סעיף לד 10
סעיף לה 10
סעיף לו 10
סעיף לז 10
סעיף לח 10
סעיף לט 11
סעיף מ 11
סעיף מא 11
סעיף מב 11
סעיף מג 11
סעיף מד 11
סעיף מה 11
סעיף מו 11
סעיף מז 12
סעיף מח 12
סעיף מט 12
סעיף נ 12
סעיף נא 12
סעיף נב 12
סעיף נג 12
סעיף נד 12
סעיף נה 12
סעיף נו 12
סעיף נז 13
סעיף נח 13
סעיף נט 13
סעיף ס 13
סעיף סא 13

סעיף סב 13
פרק ב 13
סעיף א 13
סעיף ב 13
סעיף ג 14
סעיף ד 14
סעיף ה 14
סעיף ו 14
סעיף ז 14
סעיף ח 14
סעיף ט 15
סעיף י 15
סעיף יא 15
סעיף יב 15
סעיף יג 15
סעיף יד 15
סעיף טו 16
סעיף טז 16
סעיף יז 16
סעיף יח 16
סעיף יט 16
סעיף כ 16
סעיף כא 16
סעיף כב 17
סעיף כג 17
סעיף כד 17
סעיף כה 17
סעיף כו 17
סעיף כז 17
סעיף כח 17
סעיף כט 17
סעיף ל 18
סעיף לא 18
סעיף לב 18
סעיף לג 18
סעיף לד 18
סעיף לה 18
סעיף לו 18
סעיף לז 19
סעיף לח 19
סעיף לט 19
סעיף מ 19
סעיף מא 19
סעיף מב 19
סעיף מג 19
סעיף מד 20
סעיף מה 20
סעיף מו 20
סעיף מז 20
סעיף מח 20
סעיף מט 20
סעיף נ 20
סעיף נא 20
סעיף נב 20
סעיף נג 21
סעיף נד 21
סעיף נה 21
סעיף נו 21
סעיף נז 21
סעיף נח 21
סעיף נט 21
סעיף ס 21
סעיף סא 22
פרק ג 22

סעיף א 22
סעיף ב 22
סעיף ג 22
סעיף ד 22
סעיף ה 22
סעיף ו 23
סעיף ז 23
סעיף ח 23
סעיף ט 23
סעיף י 23
סעיף יא 23
סעיף יב 24
סעיף יג 24
סעיף יד 24
סעיף טו 24
סעיף טז 24
סעיף יז 24
סעיף יח 24
סעיף יט 25
סעיף כ 25
סעיף כא 25
סעיף כב 25
סעיף כג 25
סעיף כד 25
סעיף כה 25
סעיף כו 25
סעיף כז 25
סעיף כח 25
סעיף כט 26
סעיף ל 26
סעיף לא 26
סעיף לב 26
סעיף לג 26
סעיף לד 26
סעיף לה 26
סעיף לו 26
סעיף לז 27
סעיף לח 27
סעיף לט 27
סעיף מ 27
סעיף מא 27

פרק א

סעיף א
הנוטע

אילן מאכל:

סעיף ב
לסייג

שיהיה האילן גדר לשדהו:

סעיף ג
ולקורות

לגדל קורות לבנין או להסקה:

סעיף ד
פטור מן הערלה

פירותיו מותרים ודוקא בעשה איזה מעשה מתחילה שניכר שאינו נוטעו לאכילה אם לעצים שנטען סמוכים ולא הרחיקן כדרך להרחיק אילני מאכל זמ"ז ואם לקורות שקיצץ הענפים כדי שיתעבה הגזע ואם לסייג שנטען בגבול סביב. מיהו אפ"ה בנמלך תוך ג' לאכילה חייב ומונין לו ג' שנים משעת נטיעתו [י"ד רצ"ד סכ"ג]. ושנות ערלה מחשבין כך אם נטע קודם ט"ז באב דנשאר עדיין מ"ד יום עד ר"ה דהיינו י"ד יום לקליטה ול' יום בשנה למחשב שנה הרי מ"ד יום אלו מחשבי שנה וא"צ למנות עוד רק ב' שנים מר"ה ההוא. אבל בנטע ביום ט"ז באב או אח"כ צריך למנות מר"ה הבא שלש שנים שלימות. מיהו אחר כלות ג' שנות הערלה הפירות החונטים עדיין עד ט"ו בשבט בשנת ד' אסורים דחנטו על מי שנה שעברו והחונטים מט"ו בשבט של שנת ד' עד ט"ו בשבט של שנת ה' דין רבעי להם ואחר כך הן חולין גמורין [י"ד שם ס"ד]:

סעיף ה
ר' יוסי אומר אפילו אמר

לאו דוקא דגם מחשבה מהני:

סעיף ו
הפנימי

צד פנימי שבאילן או אותו צד שבאילן שפונה לצד שדהו היינו פנימי:

סעיף ז
והחיצון פטור

והכי קיי"ל [שם סכ"ב]:

סעיף ח
עת שבאו אבותינו לארץ מצאו נטוע פטור

וא"ת מה דהוה הוה כקו' הש"ס [יומא ד"ה ב']. וי"ל למאי דקיימא לן דתרומה בא"י בזה"ז דרבנן [כי"ד של"א] דנתבטלה קדושת הארץ. אם כן גם ערלה וכלאי הכרם וחדש אינו אסור שם רק מדרבנן [כ"כ רמל"מ פ"י ממא"ס]. אם כן יש נפקא מינה לע"ל תוב"ב. ולפ"ז בדבר זה קיל ארץ ישראל מחוצה לארץ דבארץ ישראל אסור בזמן הזה רק מד"ס ובחוצה לארץ בין שנטעו ישראל או עובד כוכבים בין בשדה ישראל או של עובד כוכבים אסור מהלממ"ס [כקדושין ד' ל"ט א' וי"ד רצ"ד]. ורק דספיקא שרי וכך הי' הלממ"ס [י"ד רצ"ד ס"ח]. מיהו י"ל דבזה"ז דבא"י מד"ס לא עדיף חו"ל מינה:

סעיף ט
נטעו

לאחר שבאו לא"י אפי' נטע עובד כוכבים:

סעיף י
הנוטע לרבים

ברשותו לצורך רבים:

סעיף יא
ר' יהודה פוטר

וקיי"ל כת"ק [שם סכ"ה]:

סעיף יב
והעובד כוכבים שנטע

בשדה ישראל בין לעצמו בין לישראל כך כ' הרמב"ם והר"ב כאן ולא קיימא לן כן אלא בין בארץ ישראל ובין בחוצה לארץ בין של ישראל או של עובד כוכבים אסור רק בארץ ישראל מדאורייתא ובחוצה לארץ הלממ"ס [כלעיל סי' ח']:

סעיף יג
והגזלן שנטע

בשדה שגזל אפי' קודם יאוש [ומהר"ב משמע דוקא בנתיאשו. ולא ידענא מי גרע לא נתיאשו מעמד מאליו]:

סעיף יד

והנוטע בספינה

של חרס וה"ה בעציץ חרס. מיהו בשל עץ שאין השרשים מפעפעין ויוצאין בו בעי נקיבה:

סעיף טו

והעולה מאליו

ודוקא ביישוב אבל ביערות פטור:

סעיף טז

אילן שנעקר

שנשאו רוח למקום אחר ונשרש שם:

סעיף יז

והסלע עמו

ר"ל שנתלש עמו העפר שסביב השרשים:

סעיף יח

אם יכול לחיות

מהעפר שנתלש עמו בלי תוספת עפר אחר:

סעיף יט

או שזעזעתו

ערשיטטערט:

סעיף כ

המחרישה

ונתגלו הענפים וחזר וכסן בעפר אחר:

סעיף כא

או שזעזעו ועשאו כעפר

נ"ל דר"ל או שנענע הסלע בידים ועשאו כשאר עפר תלוש:

סעיף כב

אילן שנעקר ונשתייר בו שורש

מחובר בקרקע:

סעיף כג
רבן גמליאל אומר משם רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא כמחט של מיתון

כעובי מחט האורגים שמותחים בו הבגד להרחיבו. והכי קיי"ל [שם ס"כ]:

סעיף כד
אילן שנעקר ובו בריכה

בריכה ר"ל שכופף ראש האילן וטומנו בארץ וחוזר ויוצא ובכה"ג אין בראש שיצא דין ערלה מדיונק עדיין מאילן הזקן. מיהו הכא מיירי בנעקר שורש אילן הזקן ואז הענף שיצא והאילן גופא אינן יונקים מעתה רק ממקום המוברך בארץ:

סעיף כה
חזרה הזקינה להיות כבריכה

ר"ל שניהן חייבים בערלה ומונין להן ג"ש משעה שנעקר:

סעיף כו
הבריכה שנה אחר שנה

שחזר וכפף ראש הענף שיצא ועשה שוב כמה בריכות חדשות זא"ז:

סעיף כז
ונפסקה

ר"ל שנחתך בריכה א' באמצע' דהשתא אין השאר מחוברים לזקן:

סעיף כח
מונה

שנות ערלה:

סעיף כט
סיפוק הגפנים

ר"ל ראש זמורה שמגפן זה מרכיבו [איינאימפפען] בגפן אחר. וכל דבר קצר שהאריכו נקרא סיפוק:

סעיף ל
וסיפוק על גבי סיפוק

ר"ל זמורה מהסיפוק חזר והרכיבו בגפן אחר:

סעיף לא
אף על פי שהבריכן בארץ

שטמן אמצע הסיפוק בארץ דהו"ל השתא ב' כוחות חדשות דכל ענף שהרכיבוהו אזקנה

אחרת ראוי להתחייב בערלה מדהוא יניקה חדשה וכ"כ הבריכה שבארץ הו"ל כנטעה מעיקר' וסד"א דלתבטיל בהן יניקתו שמגפן הזקן שממנו יצא:

סעיף לב

רבי מאיר אומר מקום שכחה יפה

שהזמורה שסיפקה יונקת מהגפן שיצאה ממנה:

סעיף לג

ומקום שכחה רע אסור

וסי' לזה שכשיונקת ממנו העלי' הפוכין לצד אחר מכנגד אילן הזקן כמשל דאכיל דלאו דלי' באיש לאסתכולי בי'. מיהו בכה"ג גם ת"ק מודה כי פליגי בנשרו העלין ר"מ מחמיר בספק:

סעיף לד

וכן בריכה שנפסקה

דמהשתא חייבת בערלה:

סעיף לה

והיא מלאה פירות

ואילו תלשן מיד היו מותרים מדגדלו בהיתר. אבל אלו הוסיפו בגידולין באיסור:

סעיף לו

אם הוסיף במאתים

ר"ל שיש חלק א' איסור וקצ"ט היתר מה שגדל כבר. וכיצד משערין עיין כלאים פ"ה סי' ל"א:

סעיף לז

אסור

דערלה בטלה בר'. וכ"כ משערין באילן שנעקר בפירותיו וחזר ושתלו:

סעיף לח

ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות

משכח"ל נטיעה שנאסר בכלאים ותתערב באחרות כגון שהעביר עציץ נקוב תחת גפן א' והוסיף ר' ואינו יודע איזהו:

סעיף לט
הרי זה לא ילקוט

דבמחובר לא שייך ביטול דהו"ל קבוע [כך נ"ל] וכי מלקט להו הו"ל כמבטל איסור לכתחילה:

סעיף מ
ובלבד שלא יתכוין ללקוט

לבטל האיסור:

סעיף מא
רבי יוסי אומר אף יתכוין ללקוט ויעלו באחד ומאתים

דביטול איסור לכתחילה מד"ס והרי אין לך אדם נוטע ערלה בכרמו בלי סי' ויאסר כרמו ומדהוא מלתא דלא שכיחא ל"ג בה רבנן [כך תי' רש"י גיטין ד' נ"ד ב' ועמ"ש ספ"ה דתרומה]:

סעיף מב
העלים והלולבים

הענפים הרכים:

סעיף מג
ומי גפנים

מי' היוצאים מגפן כשיחתוך בו ביומי ניסן:

סעיף מד
וסמדר

הגפן משיפרח מיד ניכר בו ענב דק ועד שיתגדל הענב כפול הלבן נקרא סמדר ואח"כ נקרא בוסר עד שיתבשל לגמרי. וכן אמרינן [ברכות ל"ו ב'] הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן מיהו בבוסר כעל"פ דאסור:

סעיף מה
וברבעי

לאוכלן בלי פדיון חוץ לירושלים דלאו בני אכילה נינהו:

סעיף מו
ואסורים באשרה

אילן הנעבד או שהועמד תחתיו ע"ז דבע"ז כתיב לא ידבק בידך מאומה:

סעיף מז
רבי אליעזר אומר המעמיד בשרף הערלה

הקפיא חלב לגבינה עם גוממי שנוטף מאילני ערלה:

סעיף מח
בשרף הפגים

ר"ל בשרף פרי שלא נתבשל כ"צ:

סעיף מט
ענקוקלות

ענבים שהשירן הרוח קודם שליש בישולן:

סעיף נ
והחרצנים

גרעיני ענבים:

סעיף נא
והזגים

קליפות ענבים:

סעיף נב
והתמד שלהם

מים שנתנו ע"ג שמרים או חרצנים וזגים עד שקלטו טעם יין:

סעיף נג
והנץ שלו

פרח שבראשו כעל אתרוג:

סעיף נד
והגרעינים

גרעיני הפירות וכולן טפל לפרי מקרי:

סעיף נה
ובנזיר

ר"ל קליפי וגרעיני ענבים:

סעיף נו
ומותרין ברבעי

דאיתקש רבעי למע"ש שאינו נוהג רק בחזי לאכילה:

סעיף נז
והנובלות

פירות שנשרו מאילן אחר שליש בשולן קודם שנתבשלו כ"צ:

סעיף נח
כלם אסורות

ר"ל בין של ערלה או אשירה או נזיר או רבעי אסורות:

סעיף נט
רבי יוסי אומר נוטעין יחור

גרופית בזית וחריות בדקל וזמורה בגפן יחור בתאנה [גחזי סי'] כולן לשון ענף:

סעיף ס
של ערלה

דהעץ מותר בהנאה ולא גזרינן עץ אטו אגוז:

סעיף סא
מפני שהוא פרי

ואף ע"ג דגדולי טבל ומע"ש מותרים [כפ"ט דתרומות מ"ד] שאני ערלה דאסור בהנאה. מיהו בדיעבד מותר מדה"ל זוז"ג קרקע דהיתר ופירא דאיסור [י"ד רצ"ד סי"ב]. ופשוט דעכ"פ צריך ג"ש לאילן שגדל מהפרי [ט"ז שם סקי"ח]:

סעיף סב
ואין מרכיבין בכפניות של ערלה

ענף שיש בו תמרי ערלה בעודן סמדר אסור להרכיבו באילן אחר:

פרק ב

סעיף א
התרומה ותרומת מעשר של דמאי

וכל שכן וודאי. מיהו תרומת דמאי לא משכחת לה דהרי לא נחשדו עמי הארץ עליה:

סעיף ב
עולים באחד ומאה

סאה איסור מתבטל בק' היתר:

סעיף ג
ומצטרפין זה עם זה

באכל כזית מכולן לקי אי נמי בנפל סאה מכולן לפחות מק' נאסרו ובהא כ"ע מודו מדכולן אקרי תרומה והו"ל משם א':

סעיף ד
וצריך להרים

מהתערובות כמדה שנפל ונותנו לכהן. מיהו בשאר איסורים דליכא גזל השבט א"צ להרים כשכבר נתבטל. ונ"ל דאפי' היה התרומה שלו כגון שירשה או שקנה אותה אפ"ה צריך להרים מדאיכא עכ"פ גזל השבט שיקנו אותה הסאה בזול בדמי תרומה:

סעיף ה
עולים באחד ומאתים

סאה איסור בר' היתר דמדכפול איסורו לאסור גם בהנאה הוכפל בשיעור ביטולו משא"כ תרומה רק הנאה של כליון אסור [כתוס' פסחים דל"ד א']. ודוקא בנתערב בא"מ ביבש או במינו אפי' בלח אבל בא"מ בלח א"צ ק' ור' דבס' סגי וכמ"ז. ומשכח"ל א"מ ביבש בנתפרר או שא"י איזה מין הוא האיסור [ש"ך י"ד ק"ט סק"ח]:

סעיף ו
ומצטרפין זה עם זה

דב' איסורים שטעמן שוה ושיעורן להתבטל שוה אף דשמותיהן מחולקין מצטרפין למלקות בכזית ולאסור בר' ביבש ובלח בס' מיהו דוקא בנפלו מעורבין אבל בזא"ז מבטלין זה את זה וכמ"ג דאף למה דקיי"ל כמ"ד חנ"נ אף באיסורים דלאו בו"ח. אפ"ה ביבש ביבש אף בבו"ח א"א חנ"נ ובלח בלח דוקא בשאר איסורים והפ"מ א"א חנ"נ [י"ד סצ"ב]. אבל ב' איסורים שאין טעמן שוה כחלב ודם שנפלו לקדירה אפילו בנפלו מעורבין מבטלי' זא"ז [י"ד צ"ח ס"ד]:

סעיף ז
ר' שמעון אומר אינן מצטרפין

אף בלח דשניהן נותנין טעם א' של איסור בקדירה אמ"צ. ור"ש לטעמיה לקמן [מ"י] דכל שאינו משם א' וממין א' אמ"צ:

סעיף ח
רבי אליעזר אומר מצטרפין בנותן טעם

ר"ל צריך ס' נגד שתיהן בנתערב בלח:

סעיף ט
אבל לא לאסור

בנתערב ביבש כ"א מצטרף לבטל חבירו:

סעיף י
התרומה מעלה את הערלה

ר"ל תרומה מצטרף להחולין לבטל הערלה [ה"ה שמבטל לכלאי הכרם אלא מדמוכח כן ממאי דמסיק להכי קיצר תנא בלשונו] וכמו כן ערלה [או כלאי הכרם] מבטלין את התרומה:

סעיף יא
כיצד סאה תרומה שנפלה למאה

ר"ל לצ"ט ונעשה הכל ק' דאי לק' ממש ל"ל צירוף:

סעיף יב
זו היא שהתרומה מעלה את הערלה

דמדנפלו לשם בשוגג מצטרף התרומה להחולין לבטל הערלה בר' חצאי סאה:

סעיף יג
והערלה את התרומה

דמצטרף הערלה להחולין לבטל התרומה בק' ועוד. ומתני' ר"י פ"ד דתרומה היא דס"ל תרומה בטלה בק' ועוד ולדידן דקיי"ל כר"א דצריך ק"א ע"כ מיירי בהי' צ"ט וחצי חולין ומצטרף להן חצי סאה מהסאה תרומה לבטל החצי סאה ערלה. ואילה"ק הרי קודם שנפל איסור השני חנ"נ. י"ל דזהו בלח ביבש אבל ביבש ביבש א"א חנ"נ וכלעיל סי' ו':

סעיף יד
והערלה את הערלה

אע"ג דבשם א' אמרינן דחו"נ אפילו בנודע בינתיים [וכי"ד סצ"ט ס"ו] משכח"ל. הכא בנתערב ביבש ביבש במינו דאז אינו חו"נ [כש"ך שם]. ואע"ג דלעיל [תרומות פ"ה מ"ז] אמרינן אפי' בתרומה דקילא דאסור רק לכהן ואפ"ה גם בנתבטלה כבר חו"נ כשחזר ונפל לשם. כבר תי' הש"ך שם דתרומה שאני מדנפל לשם השני קודם שהרים את הראשון וכ"כ גם הר"ש הכא. או דמיירי הכא דחד מנייהו נטע רבעי וקרי לה ערלה דמן הערלה הוא בא [וכפסחים דמ"ד ב'] וכרא"ש. ואף ע"ג דנ"ר הו"ל יש לו מתירין בפדיון ולא בטל [כמוקדשין פ"ג מ"ג]. נ"ל דבנ"ר בירושלים מיירי דאין לו פדיון מדדינו כמע"ש:

סעיף טו
כיצד סאה ערלה שנפלה למאתים

ל"ד ר'. דבכה"ג א"צ צירוף. רק מיירי בנפל לקצ"ט ונעשה הכל ר' ונאסר:

סעיף טז
או סאה ועוד של כלאי הכרם

מצטרף הכ"כ לצ"ט כאילו היה ר' ומשהו חולין ומתבטל הערלה וכן מצטרף סאה ערלה לצ"ט דחולין לבטל סאה ומשהו של כ"כ דמתני' ר"י היא וכלעיל. ה"נ סאה כ"כ בטל בקצ"ט ומשהו. והעוד בטל בסאה חסר משהו:

סעיף יז
והערלה את הערלה

אי נפרש שניהן בערלה ממש וכמו שכתבתי לעיל [סי' י"ד]. ע"כ צ"ל דבבא זו מיירי דנפילת ערלה תחלה היה לר' ממש ונתבטלה ולהכי מהני הערלה שנפלה תחלה לבטל הערלה שנפלה בסוף:

סעיף יח
כל המחמץ

שחימץ עיסה בשאור או בשמרי' של איסור:

סעיף יט
והמתבל

שנתן תבלין איסור בקדירה:

סעיף כ
והמדמע

שעירב לח בלח אפי' בלי בישול ונרגש הטעם. ומדמע נ"ל כמו מלאתך ודמעך לא תאחר שפירש הרמב"ן שהוא לשון דמע עין ר"ל מעשרות של תירוש ויצהר שיוצאות הטפות מהפרי כמו דמעות. וכ"כ נראה לי בכל מקום שהזכירו חז"ל מלת מדמע ר"ל תערובות לח בלח שמתערב יפה דבלח יש בילה. ויש אומרים דמחמץ ומתבל קאי אערלה וכ"כ ומדמע היינו נמי ממש מחמץ ומתבל בתרומה רק דבתרומה נקרא מדמע:

סעיף כא
אסור

אפי' יש ר"א מדנרגש טעמו לא בטל:

סעיף כב
ובית שמאי אומרים אף מטמא

בנתן שאור או תבלין טמאים בקדירה טהורה אף שאין בשאור ותבלין כביצה שהוא השיעור לטמא אחרים אפילו הכי נטמא הכל דכמו דלא בטל טעמן לא בטל טומאתן:

סעיף כג
ובית הלל אומרים לעולם אינו מטמא עד שיהא בו כביצה

ר"ל אם יש בהטומאה כביצה והיא מחמץ או מתבל וכו' אז לא בטיל דאע"ג דגם בטומאה שייך ביטול [כנדה כ"ז ב'] הכא שאני דנרגש האיסור. מיהו הא דאמרינן דכל דעביד לטעמא לא בטיל היינו רק באסור מעצמו והוא דבר חריף [רטו"ז יו"ד סי' צ"ח סס"ק י"א]:

סעיף כד
ואמר שמעתי משמאי הזקן שאמר לעולם אינו מטמא עד שיהא בו בביצה

ואפילו אינו מחמץ או וכו' לא בטל:

סעיף כה
להחמיר

ר"ל לאיזה ענין אמרו במ"ד כל וכו' שיהי' הכל להחמיר ומשני בנתערב במין במינו:

סעיף כו
להקל ולהחמיר

ר"ל ובמה אמרו פעמים להקל ופעמים להחמיר ומשני באינו מינו:

סעיף כז
כיצד שאור של חטים שנפל תוך עיסת חטים

דהיינו מב"מ וה"ה בשאר מב"מ:

סעיף כח
בין שיש בו כדי לחמץ בין שאין בו כדי לחמץ אסור

דתרתי בעינן שיתבטל בק"א ולא יורגש טעמו:

סעיף כט
כגון גריסין

של תרומה וה"ה שאור שעורים בעיסת חיטין. רק נקט גריסין בעדשים שיש טעם ממש ואפ"ה מותר מדאינו נרגש. א"נ נקיט גריסין ועדשים אף ששניהם מיני קטניות אפ"ה מחשב אינו מינו. והא דנקט כולה גווני בתרומה היינו משום דהוא הראשון שנזכר לעיל

[במ"ד]. מיהו ה"ה בערלה וכ"כ שאוסרים בר"א כך הוא דינן דבמחמץ במין במינו לא בטלו בר"א ובאינו מחמץ באינו מינו א"צ ביטול אחר:

סעיף ל

ואחר כך

קודם שחימץ השאור של חולין:

סעיף לא

ויש בו כדי לחמץ אסור

דאע"ג דגם בלי השאור תרומה היתה מחמצת מהשאור חולין שנפל תחלה אפ"ה ע"י התרומה היה ממהר להחמיץ. ואי"ל עכ"פ במהירות החימוץ זוז"ג הוא דהרי רק ע"י שניהן מיהר להחמיץ. י"ל כיון דנפל האיסור לבסוף מחשב כאילו הוא לבד גרם מהירות החימוץ. ולפ"ז בנפלו שניהן יחד וכ"ש בנפל היתר לבסוף י"ל דמותר:

סעיף לב

רבי שמעון מתיר

במ"ח לא פליג ר"ש. דמדנפל שאור דתרומה קודם שנתחמצה בחולין הרי ממהרת להחמיץ ע"י התרומה משא"כ הכא דכבר נתחמצה בחולין הרי התרומה נטל"פ דמתחמץ יותר מהראוי ולרבנן לא מחשב נטל"פ מדחזי לחמץ בה עיסות אחרות:

סעיף לג

תבלין

כל דבר שנותנין לקדירה למיהב טעמא כשומן או יין ובצלים ובשמים נקרא תבלין [כ"כ הר"מ משא"כ לתו' שבת דקמ"א]:

סעיף לד

שנים ושלשה שמות ממין אחד

ר"ל ג' אסורין חלוקין כגון ערלה וכ"כ ותרומה שהן כולן ממין א':

סעיף לה

או משלשה

ר"ל או ג' מינים מאיסור א':

סעיף לו

אסור

ר"ל מצטרפין לאסור קדירה בנ"ט:

סעיף לז
ומצטרפין

לאסור נמי ביבש ביבש בר"א. א"נ מצטרף למלקות בכזית:

סעיף לח
או שני מינין משם אחד אינן מצטרפין

דאע"ג דר"ש ס"ל כל שהוא למכות היינו בעינא משא"כ ע"י תערובות. [תוס' מעילה די"ח א' ד"ה תני]. אולם זו היא סברת רבינו יקר ודחה אותה ר"ת [בע"ז דס"ח א' ד"ה ואידך] ע"ש. אלא תי' דלא אמר ר"ש כל שהוא למכות גם בתערובות רק בדבר שאין לו ביטול. ונ"ל דמש"ה אפסיק במשנה י' בין משנה ט' וי"א בין סדרא דשאור ושאור שנפלו לעיסה דקמ"ל דאע"ג דבזוז"ג בחד מינייהו היתר מודו רבנן דמותר כמי"א עכ"פ בזוז"ג ותרווייהו דאיסור כמ"י ס"ל לרבנן דאסור [ועי' תו' ע"ז דס"ח ב' ד"ה לר"ש. דזוז"ג לא שייך כ"א באין בכל א' כדי נ"ט ולפ"ח יו"ד ק"ב סק"ה זוז"ג לא שייך כשגוף האיסור מעורב]. ולהכי נקט תבלין במ"י דבתבלין שייך שפיר טפי ג' מיני איסור. ערלה וכ"כ ותרומה. דכולן גדולי אילן. משא"כ בשאור לא שייך ערלה:

סעיף לט
ר' אליעזר אומר אחר האחרון אני בא

שהאחרון הוא שגורם החימוץ ודוקא בקדם וסילק האיסור קודם שנתן שאור היתר אבל בלא סלקו קודם שנתחמץ זוז"ג אסור:

סעיף מ
לעולם אינו אוסר עד שיהא בו די לחמץ

דזוז"ג מותר:

סעיף מא
יועזר איש הבירה

ר"ל הי' שר בביהמ"ק לצוות ולפקד בכל העניינים דבהמ"ק נקרא בירה [יומא ד"ב א']:

סעיף מב
ואמר לעולם אינו אוסר עד שיהא בו כדי לחמץ

נ"ל דר"ל דמוסיף אחכמים דביש בשניהן כדי להחמיץ כל א' נמי אסור [עי' לעיל כ"ט]:

סעיף מג
כלים

כמנעלים ושאר כלי עור:

סעיף מד
שסכן בשמן טמא

ונבלע בהן השמן והטבילן והרי הטבילה לא אהני לטהר השמן הבלוע מדאינן מים [כמקואות פ"י מ"ח]. אעפ"כ נשארו הכלים טהורים אחר שטבלן דטומאה בלועה אמ"ט:

סעיף מה
וחזר וסכן בשמן טהור

ודרך הכלי כשישתמשו בו להפליט השמן הבלוע בו:

סעיף מו
רבי אליעזר אומר אחר הראשון אני בא

ר"ל אף אחר ראשון דמשניהן נפלט:

סעיף מז
וחכמים אומרים אחר האחרון

דס"ל דכלי שבע משמן הראשון והוא דוחה השני ופולטו לחוץ:

סעיף מח
אסור לזרים

דהרי שניהן אסורים לזרים ורבנן לטעמיי' במ"י דשמות מחולקין מצטרפי':

סעיף מט
ומותר לכהנים

דלדידהו הוה ליה זוז"ג:

סעיף נ
רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים

לטעמי' במ"י דאמ"צ:

סעיף נא
תבלין

קמשמע לן פלוגתיי' גבי תבלין דאפילו מינין מחולקין ואיסורים מחולקין מצטרף לרבנן וקמשמע לן בשאור דאפי' מין א' ושמות מחולקין אמ"צ לר"ש ואף דהא כבר שמעי' לי' במ"י סד"א דהתם רק ביבש ביבש:

סעיף נב
חתיכה של קדשי קדשים

דאסור לזרים:

סעיף נג
של פגול ושל נותר

דאסור גם לכהנים:

סעיף נד
שנתבשלו עם החתיכות

והיה בחתיכות רק כדי לבטל אחד מהאיסורים ולא כדי לבטל כולם. ונ"ל דמש"ה לא נקט הכא בשר תאוה כבסיפא דהכא מצי איירי אפי' בקדשים קלים דהרי גם הם מותרים לזרים:

סעיף נה
אסור לזרים

עד דאיכא כדי לבטל כולן דב' איסורים מצטרפי' כנ"ל:

סעיף נו
ומותר לכהנים

דקדשי קדשים מותר לגבייהו:

סעיף נז
רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים

ונ"ל דלהכי נקט פלוגתייהו נמי גבי קדשים לאשמעי' דאפי' בקדשים דכתיב בהדיא כל אשר יגע בבשרה יקדש דמינה ילפינן [פסחים דמ"ה] היתר מצטרף לאיסור וכ"ש איסור לאיסור אפ"ה פליג ר"ש:

סעיף נח
ובשר קדשים קלים

דשרי לזרים טהורים:

סעיף נט
שנתבשלו עם בשר התאוה

חולין דשרי אף לטמאים ויש בחולין לבטל כל א' בפ"ע:

סעיף ס
אסור לטמאים

דמצטרף אף לר"ש דק"ק וקדשים קלים שם א' הן ומין א' הן:

סעיף סא
ומותר לטהורים

אפילו לרבנן דק"ק אין בהן כדי לאסור:

פרק ג

סעיף א
בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק

דגם קליפה אסור בהנאה וחזותא מלתא היא באיסור דאו' משא"כ באיסור דרבנן [כנדה דס"ב וב"ק דק"א]. מיהו בלא עביד לחזותא כיין במים בטל בו' חלקים [כפ"ח י"ד ק"ב סק"ה]:

סעיף ב
נתערב באחרים כלם ידלקו

דכל שכשמכרו דרכו למנותו חשיב ולא בטיל. וכל הנך דפרקן דתני בהו ידלקו ולא סגי שימכרם חוץ מדמי איסור כיי"נ שנתערב [פ"ה דע"ז מ"י]. התם ביי"נ ליכא למיחש שיחזור וימכרנו לישראל משא"כ הכא. ולרמב"ם התם בסתם יינם מיירי דהו"ל דרבנן משא"כ הכא דאו'. גם היתר הולכת דמי הנאה לים המלח אינו רק בע"ז דתופסת דמיה ולהכי הו"ל כמוליד האיסור גופי' לים המלח:

סעיף ג
וחכמים אומרים יעלה באחד ומאתים

בנתערב בר' בטל:

סעיף ד
הצובע מלא הסיט

ר"ל חוט א' ארוך כשיעור הפסק שבין אמה לאצבע. וההפסק שבין אגודל לאצבע נקרא סיט כפול מדכפל בשיעורו מהפסק שבין אמה לאצבע. ולרמב"ם סיט הוא ב' טפחים:

סעיף ה
ר' מאיר אומר ידלק הבגד

דסיט שיעור חשוב. מיהו לרבנן אפילו פחות מסיט בעי ר' לבטלו. וקמ"ל מ"א דאפי' בגד שלם בטל לחכמים וקמ"ל מ"ב דאפי' בחוט מחמיר ר' מאיר:

סעיף ו
האורג מלא הסיט מצמר הבכור

דאסור לגוזזו. מדאורייתא בין תם ובין בעל מום והצמר הגזוז ממנו אסור בהנאה רק מדרבנן [כתו' בכורות כ"ה א' ד"ה שער] וכן משמע נמי מהרמב"ם [פ"ג מבכורות הי"א שהרי כ' ולא גזרו גזירה זו וכו']. וה"ה בכל קדשי מזבח כך דינן שאסורים בגיזה ועבודה מדאו' וצמרן שנגזז אסור מדרבנן [כבכורות כ"ה א']. וגם קדשי בדק הבית אסורים עכ"פ בגיזה ועבודה מדרבנן וגיזתן אסור מדרבנן בהנאה [כרמב"ם פ"א ממעילה הי"ב]. רק אפ"ה נקט תנא הכא בכור משום דרק בכור אפי' הוא בעל מום ואפי' נולד במומו ואפי' צמר שנשר או נגזז ממנו אחר שהומם לעולם אסור בהנאה ואפי' לאחר שנשחט במומו ואין לו פדיון ולפיכך מדאין לו שום היתר להכי דוקא כשהוא מלא סיט שהוא דבר חשוב לא בטל אבל בפחות מזה בטל ברוב. אבל שאר קדשי מזבח וכ"ש קדשי בדה"ב הרי הצמר הנגזז מהם אחר שהוממו אם נפדו ונשחטו אח"כ הותר הצמר שנגזז ממנו בחייו [כרמב"ם פ"א ממעילה ה"י]. א"כ צמר זה שנגזז מהן בחייהן הוה דבר שיש לו מתירין כשיפדו אחר שיוממו וישחטו ולפיכך אפי' בפחות מסיט לא בטל דכל דשיל"מ אסור במשהו [ועיין ראב"ד ספ"ג מבכורות] ומיירי הכא בין בתם ובין בבע"מ ודלא כהר"ב:

סעיף ז
ומשער הנזיר

דג"כ אסור בהנאה:

סעיף ח
ומפטר חמור

לאחר עריפה דג"כ אסור בהנאה:

סעיף ט
בשק

גבי צמר תנא בגד וגבי שער תנא שק דהכי אורחיה:

סעיף י
ובמוקדשין

קדשי בדק הבית או של קדשי מזבח חוץ מבכור דיש להן פדיון:

סעיף יא
מקדשין כל שהן

דהו"ל דשיל"מ אם יופדו אחר שיוממו וכשישחטן אח"כ הותר צמרן שנגזז מהן בחייהן

אחר שהוממו. ולהכי גם בפחות ממלוא סיט אסור. וגם בל"ז אפי' קדשי מזבח מצי למתשל עלה [כתוס' כריתות י"ג ב' ד"ה ארבע] ולהר"ן [נדרים ע"ח א' ד"ה לומר] אף שנזרק הדם ישנו בשאלה וכל דשיל"מ לא בטל:

סעיף יב

תבשיל שבשלו בקליפי ערלה

ואבוקה כנגדו:

סעיף יג

ידלק

דיש שבח עצים בתבשיל ובפת לחומרא אבל לא לקולא [כפ"ב דמ"ש סמ"א]:

סעיף יד

יעלה באחר ומאתים

אפי' לר"מ. ונ"ל דקמ"ל מ"ד דאף בתבשיל דדופן קדירה מפסיק סגי באבוקה כנגדה וקמשמע לן משנה ה דאפי' פת דדרכו למנות כר' עקיבא משנה ו הכא מיירי דאינן ככרות של בעה"ב משום הכי יבטלו:

סעיף טו

מי שהיו לו חבילי תלתן

פענכעל. ואין חבילה פחות מכ"ה גבעולין:

סעיף טז

נתערבו באחרים כלם ידלקו

מיהו בחזר ונתערב א' מתערובות זה הו"ל ס"ס ובטל. ובש"ס [ביצה ד"ג ב'] ובשאר דוכתי גרסינן ואם נתערב באחרות ואחרות באחרות כולן אסורות [ועיין תוס' שם]. מיהו אנן קי"ל דתערובות הב' מותר רק שלא יאכל כולן כאחד דאז ליכא ס"ס [ש"ך י"ד ק"י סק"נ]:

סעיף יז

שהיה רבי מאיר אומר את שדרכו למנות

שברוב פעמים מוכרין אותן במנין מפני חשיבותן [זהו דעת ר' יוחנן ביצה ד"ג ב' וכן משמע לע"ד מדלא קאמר שאין מוכרין אותו אלא במנין וגם בל"ז בכל דוכתא אזלינן בתר רובא]:

סעיף יח

מקדש

חייב לשרוף כל התערובות וחבילין נמי דרכן למנות:

סעיף יט
וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד

דאלו חשיבי ביותר:

סעיף כ
ואלו הם אגוזי פרך

י"א קראך מאנדלן וי"א קאקוסניסטע:

סעיף כא
רמוני בדן

שם מקום:

סעיף כב
וחולפות תרדין

עלים וצלעות של ווייסקאהל:

סעיף כג
וקולסי כרוב

קרויט שטוידע שבא"י שהם גדולים וטובים בטעם:

סעיף כד
ודלעת יונית

מעלאנע שבארץ יון:

סעיף כה
רבי עקיבא אומר אף ככרות של בעל הבית

דמתוך שהן שלו מתקנם יפה יותר מהנחתום:

סעיף כו
הראוי לערלה ערלה

ר"ל בו' המנויין יש מהן דשייכן בערלה כגדולי אילן דין התערובות כערלה:

סעיף כז
לכלאי הכרם כלאי הכרם

דמיני ירקות שבששה הנ"ל דין התערובות ככלאי כרם:

סעיף כח
כיצד

ר"ל באיזה אופן אמרינן בהנך דלעיל שיהיו אוסרים בכל שכן. וביש ספרים ל"ג כיצד:

סעיף כט
נתפרדו הרמונים

עי' פרק א דמעשרות נ"ה:

סעיף ל
נתפרסו הככרות

סתמא כרבי עקיבא לעיל. וקיימא לן כרבי מאיר דכל ז' הנ"ל או שאר דברים חשובים מצ"ע או מצד מקומן או דברים שתמיד נמכרים במנין לא בטלי [י"ד ק"י וט"ז שם סק"א]:

סעיף לא
כפירות עובד כוכבים שיש בגינתו גם אילני ערלה:

סעיף לב
בארץ ישראל אסור

דבא"י הו"ל ס' דאו':

סעיף לג
ובסוריא מותר

דהחמירו בסוריא קצת לאסור רק ס' הקרוב לוודאי:

סעיף לד
ובחוצה לארץ יורד ולוקח

ר"ל יורד אל הגן וקונה שם הפירות שאפשר לחשוב שהן מעצי ערלה שבגן ותולין שהובאו מבחוץ מאילנות זקנות. אף דקרוב לוודאי שלקטן העובד כוכבים מהערלה. אפ"ה שרי. דאף דגם בחו"ל הו"ל הלממ"ס דהו"ל כדאו'. הכי נמסר הלממ"ס דספיקו כל דהו מותר [והכי קיי"ל י"ד רצ"ה ס"ט]:

סעיף לה
ובלבד שלא יראנו לוקט

דאז הו"ל ודאי ערלה:

סעיף לו
כרם נטוע ירק

דאסור ודאי והוא הדין ס' כ"כ. מיהו לרוב פוסקים דרק קנבוס ולוף אסור מדאו' בכרם. אבל שאר ירקות אסורים רק מד"ס ע"כ הכא בקנבוס ולוף מירי דאל"כ הרי ספיקא דרבנן הוא. אבל לתוס' מנחות [דף ט"ו ב'] ולהר"ן [חולין ש"ח ב'] כל ירקות הנאכלים לאדם אסורים מדאו' בכרם א"כ מצי איירי הכא בכל מיני ירקות הנאכלים:

סעיף לז
ובחוצה לארץ יורד ולוקט

ר"ל יורד עובד כוכבים ולוקט בפני ישראל וישראל מותר לקנותו:

סעיף לח
ובלבד שלא ילקוט ביד

ר"ל שלא ילקט הישראל בעצמו גזירה שמא יזרע:

סעיף לט
החדש אסור מן התורה בכל מקום

אפי' בחו"ל ועי' פ"א דחלה סי' ז':

סעיף מ
והערלה הלכה

הלממ"ס:

סעיף מא
והכלאים מדברי סופרים

ודוקא כ"כ. דבא"י אסור בהנאה גזרו בחו"ל אפי' באכילה. [מיהו לא גזרו רק בזרען במפולת יד זרע הגפן וב' מיני זרעים אחרים ביחד אבל א"צ הרחקה זמ"ז כלל] דאף על גב דלכתחלה גם זה אסור בחוצה לארץ אפילו הכי דכיון דבכה"ג בארץ ישראל אינו לוקה בחוץ לארץ מותר באכילה. וי"א דגם בכה"ג אסור בהנאה גם בחו"ל [י"ד רצ"ו] אבל כלאי זרעים דמותר בא"י באכילה. בחו"ל שרי לזרוע לכתחילה אבל הרכבת אילן גם בחו"ל אסור מדאו'. ועי' ספ"ק דכלאים סי' ע"ו: